

ДЕТАЛІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР

В. Г. СОБКО

Моделювання педагогічної діяльності є невід'ємною складовою сучасної освіти. Важливість застосування моделювання у педагогічній практиці багато в чому пояснює необхідність методичного забезпечення реконструкції навчання у вищому навчальному закладі, переходу його від школи знань до школи діяльності, що неможливе без використання моделей професійної діяльності.

Різноманітні аспекти використання ділових ігор у професійній підготовці фахівців розглядали у своїх дослідженнях науковці О. Автушенко [1], Л. Ананьєва [2], Ю. Бадюк [3], Ю. Будас [4], М. Воровка [5], Ю. Друзь [6], О. Парубок [7] та багато ін. Ідеї впровадження елементів гри в процес педагогічної практики військових кадрів знайшли свій відбиток у працях військових учених О. Анцупова, О. Діденка, І. Почекаліна, О. Усачек, О. Торічного.

При розробці моделі розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор було враховано те, що ігрове моделювання як метод навчання припускає побудову моделі, що володіє необхідними реальними ознаками в умовній ситуації. Навчальна функція ігрового моделювання допомагає освоїти схему дії і вдосконалювати образ поняття або явища, що стимулює творчість, науково-теоретичне мислення, формує професійну свідомість. Це надає актуальності ігровому моделюванню за будь-яких умов навчально-виховного процесу.

Метою статті є деталізація основних структурних компонентів моделі розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор.

Структура розробленої моделі включає компоненти, що утворюють такі блоки: цільовий (мета, завдання, принципи та функції реалізації), змістовний (педагогічні умови, зміст роботи керівництва грою), науково-методичний (форми організації діяльності, методи), аналітично-результативний (компетентності, рівні сформованості, методика коригування, кінцевий результат). На рис. 1 зміст структури поданий у вигляді схеми.

Мета ділової гри передбачає розвиток професійних компетенцій офіцерів у виконанні своїх функціональних обов'язків під час підготовки та ведення оперативно-службових дій і здійснення всіх видів забезпечення.

Завдання ділової гри такі:

перевірка рівня отриманих знань, стимулювання самостійного вивчення навчального матеріалу;

розвиток логічного мислення, винахідливості, кмітливості, комунікабельності;

формування навичок толерантного ведення публічних виступів, дискусій;

прогнозування поведінки особистості і колективу в умовах, що постійно змінюються.

Принципи проведення ділових ігор є такі:

імітаційного моделювання оперативно-службової діяльності;

спільної діяльності;

проблемності;

двоплановості ігрової навчальної діяльності.

Ділова гра реалізує такі функції: навчальна, виховна, розвивальна, релаксаційна, психологічна, комунікативна, світоглядна.

Ділові ігри можуть застосовуватися у фаховій підготовці офіцерів-прикордонників з метою розвитку професійної компетентності при дотриманні визначених педагогічних умов. Такими умовами є:

по-перше, застосування проблемного навчання в процесі ділових ігор. Проблемне навчання – це самостійний здобуток офіцером знань, формування професійних умінь та навичок шляхом вирішення навчальних проблем в умовах проблемних ситуацій під керівництвом НПС.

На відміну від проблемного питання, проблемна ситуація безпосередньо пов'язана із суб'єктом і за своєю суттю є категорією не дидактичною, а психологічною.

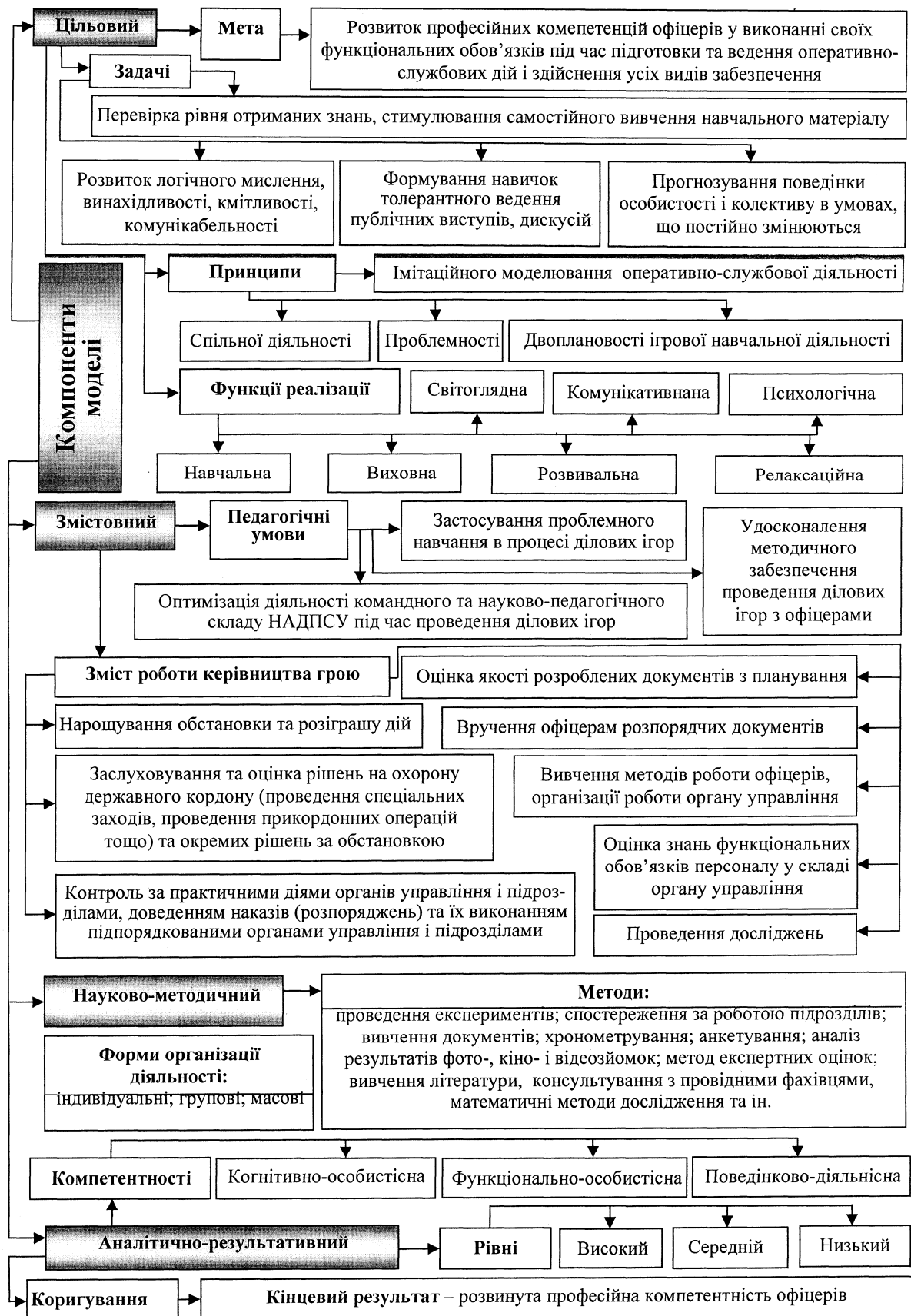

Рис. 1. Зміст моделі розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор

Це означає, що проблемну ситуацію можна визначити як позитивну психічну реакцію суб'єкта на поставлене перед ним або «побачене» ним самим проблемне питання. Офіцер стикається з чимось незрозумілим, йому невідомим, він відчуває стан інтелектуального утруднення, для подолання якого необхідне самостійне набуття знання, а найголовніше – вибрати спосіб отримання відповіді на проблемне питання. У таких умовах виникає необхідність у мисленні. Відбувається зміна в психічному стані офіцера і, як мікроетап, хай невелика, але все-таки зміна в його психічному розвитку.

Навчальна проблема – це суб'єктивне психологічне явище, яке так само, як проблемна ситуація, належить до умов виникнення мислення. Вона присутня в свідомості офіцера в ідеальному вигляді (подібно до проблемної ситуації) до тих пір, поки після аналізу проблемної ситуації він отримує зовнішній вираз у вигляді букв або слів, тобто приймає форму проблемного питання (завдання). Тому якщо проблемне питання є дидактичною категорією, а проблемна ситуація – як психологічна категорія, навчальна проблема виступає як психолого-дидактична категорія, тому що присутній суб'єкт з його психікою (це психологічна сторона), а виражена проблема у вигляді питання або завдання (це – дидактична сторона). Далі, навчальна проблема виникає не сама по собі, а є наслідком проблемної ситуації і одночасно її змістом, що несе в собі як нові знання, так і новий спосіб засвоєння знань.

По-друге, вдосконалення методичного забезпечення проведення ділових ігор. Вибір методів та вдосконалення методики проведення ділових ігор з офіцерами в умовах навчально-виховного процесу НАДПСУ для нас був одним із найважливіших аспектів проблеми розвитку їхньої професійної компетентності у фаховій підготовці. Засвоєння науково-педагогічним складом сутності феномена творчого мислення дозволяє їм виходити на якісно вищий технологічний рівень проектування ігрової діяльності, що підвищує їхній професіоналізм, тому під час реалізації заходів, спрямованих на розвиток професійної компетентності офіцерів, важливе значення належить діловим іграм, зокрема методам досягнення адекватності суб'єктивного відображення проблемної ситуації; розвитку вмінь структурування невизначених проблем і пошуку необхідної для їх вирішення інформації; формуванню навичок оцінки елементів імовірного середовища з урахуванням багатокритеріальної значущості події; розвитку здібностей до реалізації багатоваріативного професійного прогнозування; обґрунтуванню проміжних рішень із метою оптимізації проведення ділової гри.

По-третє, оптимізація діяльності командного та науково-педагогічного складу НАДПСУ під час проведення ділових ігор. Важливе значення має підбір контингенту учасників гри. До складу груп, що беруть участь у грі, бажано ввести найбільш досвідчених офіцерів із певним досвідом службової діяльності на керівних посадах в органах та підрозділах ДПСУ. Крім того, до участі в діловій грі залучаються професійно підготовлені методологи, обов'язки яких – відповідна організація групової роботи: проблематизація гравців, проведення групових рефлексій здійсненої розумової діяльності і так далі й методологічне, забезпечення тих, які грають. Водночас, управління грою вимагає від її організаторів великої гнучкості, оскільки процес гри багато в чому є непередбачуваний.

Зміст роботи керівництва грою передбачає:

нарощування обстановки та розіграшу дій. Здійснюються з метою створення ситуації реальних дій, показати тенденцію зміни обстановки і добитися від тих, хто навчається, правильного реагування та вжиття необхідних заходів для успішного виконання завдань. Розіграш дій полягає у послідовному нарощуванні керівництвом ділової гри обстановки з урахуванням рішень начальників, які навчаються, та дій підрозділів позначення правопорушників у реальному масштабі часу. Під час розіграшу дій ті, хто навчається, оцінюють обстановку, що склалася, приймають відповідні рішення, визначають завдання (здійснюють управління) підпорядкованим органам (підрозділам), організують взаємодію, забезпечення, управління, здійснюють контроль виконання завдань;

заслуховування та оцінка рішень на охорону державного кордону (проведення спеціальних заходів, проведення прикордонних операцій тощо) й окремих рішень за обстановкою;

оцінка якості розроблених документів із планування;

вручення офіцерам розпорядчих документів;

вивчення методів роботи офіцерів, організації роботи органу управління;

оцінка знань функціональних обов'язків персоналу у складі органу управління (здійснюється у ході ділової гри шляхом проведення співбесід, опитування та спостереження за результатами їхньої роботи. Оцінку офіцерів здійснюють заступники за напрямками діяльності і посередники);

проведення досліджень;

контроль за практичними діями органів управління і підрозділами, доведенням наказів (розпоряджень) та їх виконанням підпорядкованими органами управління і підрозділами.

Форми організації ігрової діяльності поділяються на: індивідуальні; групові; масові.

Метами розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор є такі: проведення експериментів; спостереження за роботою підрозділів; вивчення документів; хронометрування; анкетування; аналіз результатів фото-, кіно- і відеозйомок; метод експертних оцінок; вивчення літератури; консультування з провідними фахівцями; математичні методи дослідження та ін.

Професійна компетентність офіцерів-прикордонників, розвиток якої відбувається в процесі реалізації розробленої моделі складається із таких компетентностей: когнітивно-особистісної; функціонально-особистісної; поведінково-діяльнійної.

Рівнями розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор були визначені: високий, середній та низький.

Важливим компонентом розробленої моделі є коригування, без якого неможливо досягти бажаного кінцевого результату, а саме – розвинутої професійної компетентності офіцерів-прикордонників. Оцінка результатів розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників здійснюється (після проведення, за необхідності, корекційних заходів) через контроль зазначеного процесу, який включає обговорення результатів патріотичного виховання на засіданнях кафедр, факультетів, міжкафедральних нарадах, науково-методичних зборах, конференціях тощо, а також узагальнення матеріалів аналізу результатів професійної компетентності в наказах, інструкціях, положеннях та інших керівних документах.

Отже, деталізація структури моделі розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор свідчить, що цей процес є складовою навчально-виховного процесу з офіцерськими кадрами в НАДПСУ. Її реалізація спрямована на досягнення визначених цілей фахової підготовки офіцерів-прикордонників, на заохочення їх до ініціативної міжособистісної взаємодії, розвиток професійної компетентності. Перспективою є детальне вивчення та обґрунтування кожного із визначених завдань та педагогічних умов розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор.

Список використаної літератури

1. Автушенко О. С. Система підготовки організаторів виховної роботи з військовослужбовцями в умовах університетської освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. С. Автушенко. – К., 2003. – 20 с.
2. Ананьєва Л. В. Навчання студентів мовних спеціальностей професійно спрямованого діалогічного мовлення з використанням ділової гри (французька мова) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: романські мови» / Л. В. Ананьєва, – Київ, 2002. – 18 с.
3. Бадюк Ю. В. Формування фахових знань майбутніх молодших спеціалістів будівельного профілю засобами ділових ігор : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. В. Бадюк, – Чернігів, 2009. – 20 с.
4. Будас Ю. О. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. О. Будас. – Вінниця, 2010. – 20 с.
5. Воровка М. І. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. І. Воровка. – Т., 2007. – 20 с.
6. Друзь Ю. М. Педагогічні умови використання ділової гри в підготовці студентів до іншомовного спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. М. Друзь. – К., 2000. – 18 с.
7. Захарченко Н. В. Педагогічні умови використання ділових ігор у підготовці майбутніх економістів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. В. Захарченко; – Вінниця, 2006. – 20 с.
8. Парубок О. М. Дидактичні умови застосування ділових ігор у професійній підготовці фахівців пожежної безпеки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. М. Парубок. – Хмельницький, 2003. – 18 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент В. І. Мірошніченко.